

AF ÜZEYİR TIRELİ

FRIVILLIGE I SOCIALPÆDAGOGISK UNGDOMSARBEJDE

POTENTIALER OG BEKYMRINGER

Ifølge en rapport fra Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2018) har 39% af danskerne været frivillige inden for det seneste år med ca. 10-15 timer om måneden.

Idrætsforeninger, boligsocialt arbejde og administrativt arbejde i humanitære organisationer, er populært blandt de frivillige. Det er en interessant udvikling, der skaber undren og rejser en række spørgsmål, bl.a. om hvorvidt og hvordan de frivilliges bidrag gør en forskel i de sammenhænge, de indgår i?

Med afsæt i en kvalitativ undersøgelse i tre socialpædagogiske indsatser i København, forsøger artiklen at besvare et hjørne af dette tema, nemlig spørgsmålet om *hvilke bidrag leverer frivillige kræfter til det socialpædagogiske ungdomsarbejde?*

Artiklen indledes med et generelt og historisk blik på frivillige kræfters inddragelse i og eksklusion af det socialpædagogiske felt. Det er efterfulgt af en analyse af, hvorfor og hvordan de frivillige indgår i dagligdagen i de tre socialpædagogiske indsatser i København. Artiklen slutes af med en diskussion om og en kritik af forestillingen om de frivilliges potentialer i socialt arbejde.

UD- OG INDSKRIVNING AF FRIVILLIGE KRÆFTER I SOCIALT ARBEJDE

Udviklingen af frivilligt socialt arbejde (i det følgende vil ”socialt arbejde” og ”socialpædagogisk arbejde” have samme betydning) er bundet op på velfærdsstatens udvikling. Kombinationen af de industrielle fremskridt og den kulturelle frigørelse i 60-80erne har som bekendt, ført til grundlæggende ændringer i samfunds- og familiestrukturen. Udbygning af velfærdsstaten og den kulturelle frigørelse affødte en, hvad Bent Rold Andersen kaldte, ”netværkssvækkelse” (Andersen, 1984). Det betød, at pleje-, pasnings- og omsorgsopgaverne, som familien, og især kvinderne stod for, blev overtaget af det offentlige med en hurtigt voksende udbygning af skoler, daginstitutioner, hospitaler, plejehjem mv. Uddannelsen af skolelærere, socialrådgivere, pædagoger og sygeplejersker eskalerede gevaldigt (Andersen, 1984; Greve, 2015). Den sociale kontrakt, så at sige, gik ud på at borgerne skulle betale høje skatter, mens det offentlige skulle stå for pasnings-, pleje- og omsorgsopgaverne. Denne ”arbejdsdeling” mellem staten og borgerne – som sidenhen blev kritiseret og undersøgt med begreber som velfærdsstatens umyndiggørelse og passivering, klientgørelse, legitimitetskrise mm. (Olsen, 2016) – har haft betydning bl.a. for socialt- og socialpædagogisk arbejdes indhold, omfang og karakter, idet det offentlige som hovedleverandør af pleje- og omsorgsydelser såvel som opdragelses- og undervisningsopgaver, krævede en standardisering og kvalificering af serviceydelserne bl.a. af det sociale- og socialpædagogiske arbejde, som nu skulle være professionelt. Jagten på professionen og professionalismen var dermed søsat. Spørgsmålet om, hvad en profession er, og om socialt- og socialpædagogisk arbejde er et fag eller en profession har optaget mange¹⁾.

Men spørgsmålet om socialt arbejde er en profession og om det skal være det, har optaget mange og længe før den diskussion kom til Danmark. Abraham Flexner, en dengang anerkendt amerikansk forsker inden for professionsforskning, optegner kriterierne for en profession på årskonferencen for Charities and Corrections i USA i 1915. Nogle af karakteristikkene for en profession er ifølge Flexner (1915; kap.5):

- En profession involverer aktiviteter, der grundlæggende er intellektuelle. Anvendelsen af tankeprocesser er hovedinstrumentet i løsningen af problemerne.
- En profession henter sit råmateriale fra videnskab og læringsprocesser.
- En profession anvender læring på en måde, der er praktisk. Tankeprocessen og udvikling af generel viden har en klar afslutning, som anerkendes og sanktioneres af samfundet.
- En profession bruger en overførebare teknik, der kræver uddannelse. Der er bestemte mål som den praktiserende person (den professionelle) skal bemejstre før den pågældende går ind i arbejdsfeltet.
- En profession er selvorganiseret og professionsudøverens sociale- og fritidsliv centrerer sig omkring professionens kerne.

Flexner kritiserer især socialarbejderprofessionen for, at den ikke er klart afgrænset fra andre discipliner, og det er derfor svært at finde frem til fagets videngrundlag. Flexner påpeger desuden, at socialarbejderne er altruistisk orienterede i deres udgangspunkt, i stedet at være orienteret mod ansvaret for omgivelserne.

Flexners kriterier for en profession og hans kritik af socialarbejderne, sætter gang i en refleksion og selvkritik blandt socialarbejderne verden over. De ønsker anerkendelse som profession og kaster sig over Freuds psykologi og sidenhen psykiatrien i håb om at finde eget teoretiske fundament. I samme åndedræt udskrives de frivillige af socialt arbejde, for frivillige kræfter opfattes som undergravende for professionen og professionaliseringsbestrebelse.

Frivilliges genkomst

De frivillige i Danmark har siden nullerne fået en mere markant adgang til det socialpædagogiske felt, hvilket igen kan relateres til de velfærdsstatslige ændringer, hvor overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat er en realitet. Ove Kaj Pedersen understreger (Pedersen, 2011), at konkurrencestaten har til opgave at mobilisere alle samfundets ressourcer for, at dette samfund kan konkurrere med andre. I modsætning til velfærdssamfundet, der forsøgte at beskytte flere af produktionsfaktorerne, herunder arbejdskraften, er konkurrencestaten en stat, som kræver noget af den enkelte. Det er en stat, som pålægger pligter, og som hele tiden tilstræber at effektivisere sig selv (ibid.).

I konkurrencestaten opfattes mennesket som egennyttig. En lang række sociale aktiviteter indekseres til ar-

bejdsmarkedet og national og international konkurrence. Effektivitet, produktivitet og fleksibilitet opfattes som et fælles mål, der forpligter alle mennesker. En væsentlig forskel mellem den traditionelle velfærdsstat og konkurrencestaten er, at staten fralægger sig ansvaret for det enkelte individ. Statens opgave i velfærdsstaten var at beskytte borgerne mod industrisamfundets negative konsekvenser, men i konkurrencestaten er statens opgave at opruste borgerne til den internationale konkurrence.

Den statslige optagethed og økonomiske prioritering af kompetenceudvikling og konkurrence efterlader en række socialpædagogiske problemstillinger som uløste og nedprioriterede. Pædagoger, socialarbejdere og socialpolitiske initiativer, der møder konkurrencestatens ”tabere” face-to-face går på jagt efter alternative og supplerende penge- og personaleressourcer, hvor de frivillige forekommer som en oplagt mulighed. Antagelsen er, at de frivillige, hvis de introduceres og superviseres ordentlig, kan udfylde en række opgaver, mens de professionelle kan tage sig af mere komplekse sider af faget.

De frivilliges potentielle bidrag

Set i lyset af den konkurrencestatslige realitet og den ufrugtbare diskussion om socialt arbejdes status som profession eller ej, kan der være gode grunde til, at socialt arbejde ser lidt distanceret på Flexners kriterier for profession, og i stedet styrker samarbejdet og partnerskabet med de frivillige kræfter. Det kan også være en måde at kvalificere sig og tilvejebringe nye ydelser og tilbud til mennesker i udsatte positioner på. I stedet for at opfatte sig selv som en myndighedsrepræsentant eller ekspert i pædagogisk omsorg og udvikling, kan socialarbejdere sammen med frivillige kræfter arbejde for at fremme den sociale og økonomiske retfærdighed.

Foruden den økonomiske gevinst²⁾ som de frivillige repræsenterer for samfundet, har beskæftigelsen af frivillige indenfor det sociale område følgende implikationer, påpeger den amerikanske politolog Robert Putnam (Putnam, 2000):

- De kan udvide sociale relationer. De frivillige samarbejder både med det offentlige, private og andre frivillige organisationer, og på den måde bygger de bro mellem forskellige organisationer og foreninger i forskellige sfærer.
- De kan bidrage til tryghed og samhørighed i lokalsamfundet. Putnam (2000) viser, at der

er en klar sammenhæng mellem frivilligt arbejde og tryghed i lokalsamfundet. I de områder, hvor der er en relativ stor deltagelse af frivillige i ”lokallivet”, forekommer der mindre grad af overfald, røverier og indbrud.

- Frivillige kan skabe engagement i lokalpolitik. De kan få folk til at engagere sig i lokalpolitiske spørgsmål. Undersøgelser viser, at de frivillige f.eks. i idræts- og nødhjælpsorganisationer også er dem, der er engageret i løsningen af lokalsamfundets problemer.
- De kan levere nye eller udvide mængden af offentlige serviceydelser. De kan fylde huller i situationer, hvor de offentlige serviceydelser ikke er tilstrækkelige eller slet ikke er til stede. Der kan også være tale om serviceydelser som eksisterer i tilstrækkeligt omfang, men som ikke benyttes af bestemte grupper, f.eks. på grund af manglende information eller andre synlige og usynlige begrænsninger.

Der er således betydelige argumenter for og gevinster ved allokering af frivillige til socialt arbejde, selvom det udfoldes forskelligt i den konkrete praksis, hvilket vi vil se på i det følgende.

METODE

For at undersøge de frivillige kræfters bidrag til socialpædagogiske ungdomsarbejde har jeg gennemført et interview- og observationsstudie i tre udvalgte socialpædagogiske indsatser: Værestedet Fisker (Fisker), Idrætsprojektet og Ressourcer Center i Ydre Nørrebro (RCYN).³⁾

Fisker er finansieret af fonds- og puljemidler, og har en vision om ”at medvirke til at understøtte den enkelte unges ressourcer og derved bidrage til, at alle unge får et godt og sundt ungdomsliv og at de undgår kriminalitet og misbrug. Derudover har Fisker en ambition om at være en ledende aktør indenfor fritidsjobområdet”. Værestedet, fritidsjobformidlingen og mentorordningen er Fiskers primære tilbud til unge mellem 13-24 år. I princippet er Fisker åben for alle unge indenfor aldersgruppen, men bruges især af unge, der ikke benytter sig af de almindelige fritidsordninger i kommunen.

Idrætsprojektet er et privat initiativ, der tilbyder ydelser til Københavns kommune, og er også forankret der. Med afsæt i idrætsaktiviteter tilbyder Idrætsprojektet forskellige ”pakkeløsninger” f.eks. mentorpakken, familiepakken, fritidspakken, ingen-skolepause pakken etc., til børn og unge, der er skoletrætte eller som ikke passer ind i folkeskolens og fritidsklubbens undervisnings- og udviklingsramme. Desuden leverer Idrætsprojektet ydelser, f.eks. særlige idrætsaktiviteter, til skoler og institutioner, ligesom det afholder forskellige events i bydelen.

RCYN er en fonde-drevet aktivitets-, frivilligheds-, projekt-, lektiecafe- og rådgivningscenter for unge mellem 13 og 18 år på Ydre Nørrebro. RCYN er en del af hører under Center for Forebyggelse & Rådgivning, Socialforvaltningen, Københavns Kommune. RCYN arbejder for at skabe positive fællesskaber og opbygge en god voksenkontakt for de unge, som danner udgangspunktet for at motivere og udfordre de unge i uddannelses-, beskæftigelses- og samfundsmæssig perspektiv. Nøgleordene er empowerment og medborgerskab.

Den følgende analyse bygger på interviews med alle medarbejdere og ledere i Fisker og RCYN og interviews med udvalgte medarbejdere (5 i alt) og lederen i Idrætsprojektet. Analysen bygger desuden på observationer, feltnoter og andre typer af data, der er indsamlet på anden vis (skemaer).

BEHOVET FOR DE FRIVILLIGE I PRAKSIS

I de tre socialpædagogiske indsatser som indgik i undersøgelsen, er der udbredt enighed om, at der naturlig-

Fisken

Idrætsprojektet

RCYN

vis skal være frivillige kræfter i dagligdagen. Be- grundelserne for og forventningerne til frivillige er relativt forskellige, men fælles for alle tre ind- satses er en bevidsthed om, at det socialpædago- giske arbejde i høj grad er baseret på *face-to-face* relationer. Det kræver medarbejderressourcer og mangfoldighed i medarbejderstaben sådan at bru- gerne møder forskellige virkelighedsrepræsentan- ter. Over for brugerne af stedet fremhæves de frivillige som ressourcer som de kan gøre brug af.

Mange af Idrætsprojektets ydelser og aktivite- ter og Fiskens 18+ projekt (mentorordninger) kræver en-til-en kontakt. Brugerne her er børn og unge som kan være kriminalitetstruede, diagnosti- cerede og i personlige kriser. De socialpædago- giske indsatser og ydelser til denne gruppe af børn og unge, skal være karakteriseret bl.a. ved konti- nuitet, tålmodighed og målrettethed. Der skal op- bygges tillidsforhold og der skal være en tæt opfølgning af de unge. Uden allokering af res- sourcer som de frivillige, kan det være vanskeligt at udføre et fagligt forsvarligt socialt arbejde. En medarbejder fra Fiskens opsummerer det som føl- gende:

"...frivillige spiller den mest centrale rolle i FI- SKEN 18+. Et mentorforløbs succes er i høj grad bundet op på en tillidsfuld og tæt langvarig rela- tion mellem mentor og mentee".

Der stilles ikke specifikke krav til den frivilliges kompetencer. Viljen til at stille sin arbejdskraft gratis til rådighed og bidrage til løsningen af unges problemer, betragtes som et prisværdigt bi- drag og yderligere krav til den frivillige ses som uhensigtsmæssig overdrivelse. Det er den primære indstilling til de frivillige, men undervejs udpeges der alligevel en slags relationskompetence som de frivillige skal være i besiddelse af, således de kan møde brugerne der, hvor brugerne er, på en positiv og anerkendende måde. De frivillige skal være sig selv (autentiske), de skal være i stand til at etab- lere relationer til brugerne, de skal kunne føre en samtale og de skal gøre sig "vigtige" i relationen med børn og unge. En medarbejder fra Fiskens ud- trykker det således: *"Det, der er vigtigt, det er jo, at man allerførst har fået skabt relationer med drengene. Fordi har man ikke relationer, så er det svært"*. De frivilliges legitimitet i indsatsen af- hænger således af deres evne til at etablere kon- takter og føre samtaler med brugerne på stedet.

Konkrete opgaver som de frivillige tager sig af

Der er bestemte karakteristika i den måde de frivil- lige bidrager på. En af dem er de *frivillige som an- sigt*. Overordnet set består socialpædagogers arbejde dels i at have face-to-face interaktioner med brugerne for derigennem at støtte og udvikle bruge- ren og dels i at udføre administrativt arbejde, som kan indeholde koordination, planlægning, skema- lægning, mødeaktiviteter mv. De frivillige knyttes til face-to-face delen af arbejdet, ikke mindst fordi den administrative del af arbejdet kræver en form for kontinuitet, overblik og formel autoritet som den frivillige almindeligvis ikke har. De knyttes derfor til den bløde og sociale del af arbejdet på ste- det.

De frivillige oplever derved deres bidrag som nyttige og meningsfulde, endda mere nyttigt og me- ningsfuldt end det fastansatte personales – i hvert fald når de bruger den frigjorte tid til administrative opgaver eller andet som de er bagud med.

Rollemodel er en anden måde at bidrage til soci- alt arbejde på. De frivillige er en del af institutio- nens ansigt. De er i interaktion med børn og unge, der bruger stedet. De påtager sig enten nye arbejds- opgaver som stedet ikke har haft tid og ressourcer til at arbejde på, f.eks. lektiehjælp, eller også arbej- der de på de samme arbejdsopgaver og ydelser som organisationen allerede tilbyder. På den måde øger de frivillige volumen af organisationens samlede ydelse og tilbud eller også kvalificerer de dem i og med, at der nu er flere om at tilbyde den samme ydelse.

Frivillige som rollemodel er meget essentielt og primært i de tre indsatser, dog med variationer. Fri- villige som rollemodel er mest tydelige i RCYN, som har et erklæret mål om at engagere sig i løsnin- gen af samfundsmæssige opgaver, og selvforståel- sen er, at RCYN er aktivt deltagende, engagerede og socialt ansvarlige. Af denne grund bliver de fri- villige tit opfattet som en prototype på et socialt in- tegreret menneske som andre brugere på stedet forventes at se op til. Det fremhæves f.eks. at de fri- villige ofrer deres tid og energi til at være frivillig som et anerkendelsesværdigt aktstykke. En medar- bejder referer til en samtale som pågældende har haft med en af brugerne:

"Ham den frivillige kommer helt fra Amager/ Sundby plads... På cykel!" siger jeg til en bruger. "På cykel!" siger brugeren, og jeg svarer "Ja, for

bare at give noget frivilligt?”, siger jeg. Og så kigger han meget overrasket. Og det tror jeg er med til at skubbe ham til at forstå, hvor vigtig frivillighed er i vores samfund. Det er en del af danskhed”.

Alle tre steder udviser stor respekt for de frivillige. De sætter stor pris på deres motivation og bidrag til brugernes ve og vel. Den samme anerkendelse og respekt forsøges også installeret blandt brugerne. De frivilliges bestemte karakteristika fremhæves og opstilles som et udviklingsmål for brugerne. Eksempler på disse karakteristika kan være de frivilliges uselvskhed, engagement i sociale spørgsmål, status som studerende eller lønarbejder, eller også deres viden og kompetencer inden for et bestemt område, f.eks. madlavning eller idrætsudøvelse på et professionelt niveau. Disse karakteristika kommunikerer ud til deres brugere på forskellige måder som et bestræbelsesværdigt mål og et orienteringspunkt for dem. De frivilliges symbolske betydning ser derfor ud til at være vigtigere end deres reelle bidrag til det socialpædagogiske arbejde.

De frivillige skaber også en slags *forstyrrelse og konkurrence* i hverdagen. De har få timer om ugen, og de er motiverede og engagerede i de opgaver som de påtager sig. De er nysgerrige og spørger gerne ind til opgavernes formål og baggrund. De er ikke formelt bundet af stedets kontrakter med brugerne, selvom de typisk arbejder for at effektuere deres mål, metoder og traditioner, så de er åbne, imødekommende og undersøgende i deres relation til brugerne. De er energifyldte. Det gør de frivillige attraktive blandt brugerne, mens de fastansatte medarbejdere får en fornyet interesse og engagement for deres arbejdsopgaver.

De frivillige skaber derfor en forstyrrelse og sund konkurrence. En medarbejder fra Idrætsprojektet påpeger det således:

”[De frivillige] er en forstyrrelse, som jo er fantastisk. Fordi noget af det, som de isolerede institutioner har været udfordret på, det er, at de aldrig bliver forstyrret. Og det betyder, at sådan en [...] som mig, hvis jeg ikke bliver forstyrret, så kunne det jo ende med, at jeg bliver nyreligiøs, ik’? Så nu er det jo fint, at jeg hele tiden bliver forstyrret, så jeg kan holde mig nede på jorden, ik’?”

Socialpædagogiske indsatser nyder godt af de frivilliges erfaringer og kontakter som de hver især har oparbejdet gennem tidligere og nuværende arbejds- og uddannelsesrelationer. Frivillige i Fiskeriet kendte f.eks. en medarbejder i Retsshjælp, en færdiguddannet sociolog, en musiker, IT-ekspert, brolægger mv. som i nødstilfælde kunne stilles til rådighed for Fiskeriet. På samme måde kunne nogle af de frivillige i Idrætsprojektet i nødstilfælde involvere deres netværk f.eks. i særlige arrangementer og events i bydelen. De frivillige trækker på deres erfaringer, relationer, kontakter, bekendtskaber mm. i face-to-face relationerne med brugerne. De videreformidler deres viden om og erfaringer med samfundsstrukturen; hvor mulighederne og begrænsningerne ligger, hvilke logikker og værdier der er grundlæggende, hvordan de unge kan skabe forbindelseslinjer til magtpositioner mv. Det danner tit et referencepunkt i interaktionen med de unge. På den måde er der tendenser til, at de udvider stedets netværk.

De frivillige har således potentiale til at udvide indsatsernes netværk og relationer, men det er dog sjældent, at de frivillige involverer deres private netværk direkte ind i deres frivillige arbejde og som udgangspunkt, er de meget bevidste om at adskille deres privatliv og private netværk fra deres frivillige arbejde.

De tre socialpædagogiske indsatser arbejder med forskellige typer af børn og unge, som naturligvis er sammensatte. Et kendetegn ved dem er imidlertid, at de tit har negative erfaringer med det officielle Danmark, f.eks. (og typisk) at skolen ikke reelt giver plads til dem, at mulighederne for selvudvikling er begrænsede, at det offentlige rum (politik og medier) er ekskluderende i tale og handling osv., hvilket fremgår af medarbejderudtalelser såvel som deres målgruppebeskrivelser i deres dokumenter. Det er ikke ualmindeligt at medarbejderne hører de unge sige ”samfundet vil ikke have os, lærerne hader os, kommunen bestemmer over alt og tager små børn væk fra familier”.

Medarbejderne anerkender på den ene side målgruppens konkrete erfaringer og oplevelser med det offentlige rum og med de offentlige institutioner, men på den anden side synes medarbejderne ikke, at deres beskrivelser og opfattelser afspejler den ”virkelige” verden, som ikke er så ekskluderende og undertrykkende som de gør den til. Der bruges derfor en del ressourcer på at tegne et mere nuanceret billede af det officielle Danmark og de institutionelle

logikker, muligheder og begrænsninger der er, så de unge kan være bærere af et mere virkelighedstro billede af det samfund, de er en del af.

Til dette formål bruges de frivillige også. De bliver en *repræsentant for et andet Danmark end det som de unge erfarer*. De udgør et levende eksempel på, at ikke alle lærere er ligeglade med børn og unge, at ikke alle sagsbehandlere er ude efter familierne, at ikke alle danskere er racister, at ikke alle voksne er ligeglade med børn og unges synspunkter osv. En fra RCYN siger herom:

”Kerneopgaven her er lektier. Men det er da klart, at den relation, der sker med den frivillige, er ekstrem vigtig. Det kan vi se. For nogle år tilbage, så kunne man godt høre brugerne sige, at ”Danskere er racister”. Det hørte vi i hvert fald for nogle år tilbage. Og så spurgte vi de unge f.eks.: ”Jamen hvad med Ditte?”, ”Jamen ikke lige Ditte” sagde de unge.”

Opfattelsen er som sagt, at de unge ofte har et ensidigt billede af det officielle Danmark, der er bygget op omkring en enkelt og negativ hændelse, som de har haft. Oplevelsen og det skæve syn, der sidenhen er blevet etableret på myndigheder og myndigheds-personer, forhindrer de unges udvikling og forandring, når det handler om aktivt at udnytte de institutionelle muligheder (f.eks. uddannelse), om at være motiveret for forandring osv. Gennem de frivilliges tilstedeværelse forsøger indsatserne at ændre de unges ”fejlagtige” indtryk af Danmark, fordi de frivillige bliver italesat som et billede på det autentiske og reelle Danmark.

Fastholdelsen af de frivillige

De tre socialpædagogiske indsatser har implicite og eksplicite strategier for at fastholde de frivillige. De vil så vidt muligt undgå for ofte udskiftning af frivillige, bl.a. fordi det socialpædagogiske arbejde kræver kontinuitet og stabilitet, hvis det skal have en positiv effekt.

Strategierne for fastholdelsen er mangeartede. *Udvikling af de frivilliges viden og kompetencer* er en af dem. Det sker bl.a. ved, at man så vidt muligt inviterer de frivillige til interne kurser og temadage, f.eks. om den svære samtale, relations opbygning, konflikthåndtering, førstehjælp og andre faglige aktiviteter, hvor de sammen med de fastansatte medarbejdere tilegner sig specifik viden og kompe-

tencer, der er relevante i arbejdet med målgruppen. De udveksler praktiske erfaringer og viden om muligheder i arbejdet med målgruppen. I Fisken eksemplificeres kompetenceudviklingen således:

”[...] mange af de her unge, de mangler måske nogle kompetencer ift. man kan kalde det for livsmestring, empowerment. Det her med at skulle tage egne beslutninger, reflektere over sin situation, så det er noget som vi bruger rigtig meget tid på at uddanne vores frivillige til. Hvordan spørger man? Hvordan får man nogle til at reflektere? Når man står som voksen, det kan godt være sådan en ret asymmetrisk relation, i hvert fald til at starte med, at hvordan spørger man indtil det, at den unge kommer med svaret og du ikke lægger svaret i munden på den unge. Det er sådan nogle ting vi lægger rigtig meget vægt på.”

Denne form for kompetence- og erfaringsudvikling opfattes som et udtryk for, at de frivillige ikke alene yder, men også nyder af stedets muligheder og ressourcer, der kan sættes i spil i og udenfor stedets ramme. Indstillingen er, at de frivillige skal opfattes og behandles som andet og mere end et gratis bidrag og en hjælpende hånd i deres arbejde med børn og unge i udsatte positioner. De skal behandles *ordentligt og som fastansat*, så de fortsat har lyst til at være frivillig, jfr. også kontinuitetsbetragtningen i det foregående, og at de kan tiltrække andre frivillige, men også at de yder mere end hvad de ellers ville have ydet. Ordentlighed og anstændighed, også når det gælder de frivillige, er indsatsernes værdigrundlag selvom de ikke eksplicit er nedfældet i de formelle dokumenter. I Fisken udtrykkes det sådan:

”Og fordi jeg helt klart har oplevelsen af, at når man skal lave noget sammen, frivillige, at man skal stort set betragte dem som om, de er ansatte. Fordi hvis de ikke oplever, at de gør en forskel, så smutter de. [...] Et projekt som det her, der har vores målgruppe så meget brug for kontinuerlighed og tryghed. De har ikke brug for de dér meget skiftende mennesker. Så derfor handler det jo også om at skabe nogle rammer, som giver mening, og som er trygt og genkendeligt for de frivillige, og så selvfølgelig også for de ansatte”.

Det er således vigtigt, at de frivillige oplever sig selv som anerkendte og respekterede mennesker, der

har en særlig betydning og ikke blot udfylder et hul på stedet. At udnytte de frivilliges almene og specifikke viden inden for det brede socialpædagogiske arbejde, at spørge til råd og at få øje på og værdsætte deres indsats, er nogle af de praktiske strategier for fastholdelsen.

En anden type strategi er at opretholde sandsynligheden for, at den frivillige *fastansættes* på stedet. Det er også reelt i Idrætsprojektet, hvor hovedparten af deres fastansatte medarbejdere har været frivillige forud for ansættelsen. De frivillige som ønsker fastansættelse, får derved et håb og et mål, som er realistisk. Ansættelsen af den frivillige som medarbejder får alt andet lige den symbolske betydning at organisationen ikke blot udnytter den frivilliges arbejdskraft, men også tilbyder dem en karrieremulighed.

OPSAMLING OG DISKUSSION

I de tre socialpædagogiske indsatser er der et klart fokus på de frivillige og deres betydning i dagligdagen. De sættes typisk til arbejdet med sociale relationer end f.eks. administrative opgaver eller anden type opgaver, som ikke indeholder interaktion med børn og unge. Brugen af frivillige kan derfor opdeles i to kategorier:

De frivillige hjælper stedet med at udføre deres daglige arbejde, hvis form, indhold og omfang på forhånd er defineret og planlagt af det offentlige i første omgang, og ledelsen og medarbejderne i anden. Opgaverne er forskellige, men der kan være tale om madlavning, samvær med unge i værestedet, i idrætsudøvelsen, i fritidsliv, at arrangere events, besøge børn og unge i hjemmet eller i institutioner etc. De frivillige kan i et begrænset omfang udvide organisationens aktivitetsflade ved, at de søsætter nye aktiviteter og initiativer. Lektiehjælp kan for nogen være et eksempel på udvidelsen.

De frivillige hjælper især med at bygge bro mellem unge i organisationen og det omkringliggende samfund. Der er et eksplicit fokus på unges deltagelse i uddannelses-, arbejds- og foreningslivet. Deltagelse ses både som en strategi for unges integration og som mål for arbejdet på stedet. De har en lang række aktiviteter og tiltag, der netop sigter mod unges sociale integration som f.eks. at "uddanne" unge til at være frivillig i foreningslivet (som det er tilfældet i RCYN), at komme i fritidsjob, at tilbyde lektiehjælp, at arrangere events i bydelen, at tilbyde mentorordninger mv. De frivillige udgør i den sam-

menhæng en særlig ressource for unge, idet de repræsenterer forskellige segmenter af befolkningen. På stederne er der derfor en mangfoldighed af "omverdens repræsentationer" som de børn og unge kan drage nytte af i det fælles projekt om at bygge bro til det omkringliggende samfund.

De tre indsatser vil noget særligt med deres arbejde. De har klare mål og metoder til at nå målet. Ressourcerne er begrænsede og vilkårene for socialt arbejde er svære. De frivillige tænkes derfor ind både som en hjælpende hånd, der muliggør et socialt pædagogisk arbejde, som er fagligt forsvarligt og af høj kvalitet, og de tænkes *især* ind som et bindeled mellem unge i organisationen og det omkringliggende samfund. Der er således både praktiske og faglige grunde til allokering af frivillige. Når forandringerne i velfærdsstaten tages i betragtning, bl.a. nedprioriteringen af det offentlige ansvar for og beskyttelse af det enkelte individ til fordel for en national kompetenceopbygning, og de frivilliges positive betydning i unges samfundsmæssige integration, så forekommer *frivillighed* som en vigtig komponent i socialt pædagogisk arbejde.

Det er imidlertid vigtigt og nødvendigt at udvikle klare metoder og retningslinjer for, hvordan de fagprofessionelle kan samarbejde med de frivillige og hvordan organisationen kan drage bedre nytte af de frivillige. Følgende kritikpunkter kan opstilles:

Når de frivillige fungerer som en *hjælpende hånd* i organisationen, så løser de typisk de opgaver som organisationen på forhånd har defineret og planlagt. De frivilliges *mulige anderledes perspektiver* og ressourcer udnyttes derfor ikke effektivt nok. I stedet for at undersøge, hvilke opfattelser den frivillige har og hvad den pågældende kan bidrage med i unges samfundsmæssige integration, så er stedet mere optaget af at matche de frivilliges lyst og kompetencer med de allerede eksisterende aktiviteter og arbejdsopgaver. En mere åben og undersøgende tilgang til, hvad de frivillige kan bidrage med (ikke til stedets daglige arbejdsudførelse, men) til målopfyldelsen, kan åbne op for nye horisonter og handlemuligheder i deres arbejde.

At fungere som *bindeled* mellem unge og det omkringliggende samfund, er de frivilliges særlige bidrag til det socialpædagogiske arbejde. Unges deltagelse i og tillid til samfundsinstitutionerne, såvel som udvikling af sunde netværksrelationer er vigtige både i den sociologiske- og pædagogiske

teori. De frivillige kan her have en afgørende betydning. Der er imidlertid ikke opmærksomhed nok på hvorvidt de unge *kobles sammen* med det omkringliggende samfund, og især hvad der *forstås* ved det omkringliggende samfund. Hvilke institutioner, opfattelser, værdier, strukturer og kulturer de unge introduceres til, er uden for fokus. I det foregående har vi set eksempler på at deltagelse kan opfattes som *accept* af det eksisterende forhold, hvilket i bund og grund tilsidesætter det pædagogiske princip om demokrati, selvbestemmelse og transformation. Også i den sammenhæng kan der udvikles fælles retningslinjer for metoder for, hvordan bindeled-opgaven løses.

Üzeyir Tireli ph.d. og Lektor. Ansat ved Københavns Professionshøjskole (KP), Fakultetet for Pædagogik og Samfundsvidenskab. Tilknyttet pædagoguddannelsens specialisering i social- og specialpædagogik og forskningssatsningen Pædagogik, Ungdom og Urbanitet.

REFERENCER:

- Andersen, Bent Rold (1984). *Kan vi bevare velfærdsstaten?*
København: AKF's forlag.
- Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2018) *Tal om frivillighed i Danmark*. Frivilligrapport 2016-2018. https://frivillighed.dk/sites/frivillighed.dk/files/media/documents/frivilligrapporter/tal_om_frivillighed_i_danmark_frivilligrapport_2016-2018.pdf
- Ejrnæs, Morten (2008) Pædagoger, forskere og diskursen om social arv. *Tidsskrift for Socialpædagogik* nr. 21, 2008.
- Flexner, Abraham (1915) Is social work a profession? *Social Welfare History Project*. Retrieved from <http://socialwelfare.library.vcu.edu/social-work/is-social-work-a-profession-1915/>
- Greve, B. (2015). *Welfare and the Welfare State: Present and Future*. Oxen: Routledge
- Hjære, Mette & Jørgensen, Helene Elisabeth (2017) *Tal om det frivillige Danmark – analyse af befolkningens frivillige engagement* – En del af Frivilligrapporten 2016 – 2018. Center for Frivilligt Socialt Arbejde, Odense C.
- Olsen, Niklas (2016) Velfærdsstatens krise og neoliberalismens indtog i Danmark i 1970'erne, *Slagmark #74: Neoliberalisme*.
- Pedersen, Ove, K. (2011) *Konkurrencestaten*, København K., Hans Reitzels Forlag, 1. udgave.
- Putnam, Robert D. (2000) *Bowling Alone*, (New York: Touchstone).

NOTER:

1. Ejrnæs (2008) argumenter i den sammenhæng at begrebet social arv er en skandinavisk opfindelse og ikke er rodfastet i den internationale litteratur. Det skyldes ifølge Ejrnæs, at socialarbejderne i Skandinavien holdt fast i begrebet social arv i deres iver for at blive anerkendt som profession.
2. Ifølge en amerikansk undersøgelse fra 2011 er der ca. 140 millioner mennesker i 37 lande, der arbejder som frivillige. De svarer til 20 millioner fuldtidsstillinger og de bidrager med ca. 400 milliarder dollars til verdensøkonomien. På linje med det viser en dansk undersøgelse, at 65% af alle danskere har deltaget i frivilligt arbejde (Hjære & Jørgensen, 2017).
3. Efter aftale med de tre socialpædagogiske indsatser optræder de ikke anonymiserede.